

JEL: I23; Q01

<https://doi.org/10.46361/2449-2604.9.3.2022.73-90>

Natia Tsiklashvili¹, Tamari Poladashvili²

*^{1,2}Batumi Shota Rustaveli State University
Georgia*

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND MODERN CHALLENGES OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE REGIONS OF GEORGIA

Purpose: *Education is one of the fundamental factors of economic prosperity in all respects. It is impossible to talk about the sustainable economic development of the country without substantial investments in human capital and investment into higher educational institutions. Education improves the standard of living of the population and expands the opportunities to receive more benefits, which will be equally important for both the individual and the society as a whole. There are growing initiatives among educated people such as entrepreneurship, technological development, etc. At the same time, the distribution of income between population groups is improving. The given paper discusses the scientific literature in the field of sustainable development through higher educational institutions. Scholars of economic theory emphasize a few major aspects that show the role of higher education in economic growth: Alongside education, human capital gradually increases which leads to increased competitiveness of the labor force, not only in the national but also in the international labor market (Neoclassical growth theory). The high level of education can increase the efficiency of the economy, investment in human capital, innovation, and knowledge are significant contributors to economic growth. Hence, it focuses on positive externalities and spillover effects of a knowledge-based economy which leads to economic development (endogenous growth theory). Education can facilitate the diffusion and transfer of knowledge. Hence, it supports macroeconomic sustainability and the economic conditions of individuals.*

Methodology / approach: *To address the local issues, the present article researched ten educational institutions across Georgia, including state and private HEIs. Qualitative research was done by analyzing in-depth interweaves of representatives from each institution, and respondents were rectors/vice-rectors/heads of quality assurance service at the institute.*

Results: *The result shows that there is a number of challenges that institution face in order to maintain sustainable development and be strong links to education and the labor market. Mostly it's connected with bureaucracy, insufficient finances they receive, and local challenges that differ across the regions.*

Originality / scientific novelty: *The article identifies components hindering the sustainable economic development of higher educational institutions of Georgia.*

Practical value / implications: *For the sustainable economic development of universities and educational universities located in the regions of Georgia, we have developed recommendations and proposals that will significantly improve their current situation.*

Key words: *Higher education, sustainable development, higher educational institutions.*

ნათია წიკლაშვილი¹ თამარი ფოლადაშვილი²
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო

მდგრადი განვითარება და უმაღლესი განათლების გამოწვევები საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში

მიზანი: XXI საუკუნეში ცოდნა და ცოდნის ეკონომიკა არის სოციალური ცვლილებების მამოძრავებელი ძალა. განათლებას უმნიშვნელოვანესი ადგილი უკავია ინდივიდთა ცხოვრებაში. იგი მიმართულია ადამიანის ფიზიკური, ინტელექტუალური, მორალური და სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარებისკენ, რომლის საბოლოო შედეგი გამოხატულია მატერიალური და არა მატერიალური უზრუნველყოფით.

განათლება ყველა თვალსაზრისით ეკონომიკური კეთილდღეობის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ფაქტორია. შეუძლებელია ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ განვითარებაზე ვისაუბროთ ადამიანურ კაპიტალში არსებითი ინვესტიციების გარეშე. განათლება აუმჯობესებს მოსახლეობის ცხოვრების დონეს და აფართოებს შესაძლებლობებს მეტი სარგებლის მისაღებად, რომელიც თანაბრად მნიშვნელოვანი იქნება როგორც ინდივიდისთვის, ასევე მთლიანად საზოგადოებისთვის. გარდა აღნიშნულისა, განათლებულ ადამიანებში ჩნდება მზარდი ინიციატივები შემოქმედებითი საქმიანობის, მეწარმეობის, ტექნოლოგიური განვითარების და სხვა აქტივობების. ამავდროულად, იცვლება და უმჯობესდება შემოსავლების განაწილება მოსახლეობის ჯგუფებს შორის.

წინამდებარე სტატიაში განხილულია სამეცნიერო ლიტერატურა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მდგრადი განვითარების ძირითადი საკითხები და გამოწვევები.

მეთოდოლოგია/მიდგომა: არსებული პრობლემების გადასაჭრელად წინამდებარე სტატიაში გამოყენებული იქნა თვისებრივი კვლევის მეთოდები. კვლევამ მოიცვა ათი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება საქართველოს მასშტაბით, მათ შორის უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები და სასწავლო უნივერსიტეტები. ხარისხობრივი კვლევა ჩატარდა თითოეული დაწესებულების წარმომადგენელთა სიღრმისეული ინტერვიუების ტექნიკის გამოყენებით. რესპოდენტებს თითოეული ინსტიტუციიდან წარმოადგენდნენ რექტორები/პრორექტორები/ინსტიტუტის ხარისხის უზრუნველყოფის სამსახურის ხელმძღვანელები და სხვა.

შედეგები: კვლევის შედეგები გვიჩვენებს, რომ არსებობს მთელი რიგი გამოწვევები, რომელთა წინაშეც დგას უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები, რაც აფერხებს მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას განათლებასა და შრომის ბაზართან. ძირითადად ეს დაკავშირებულია ბიუროკრატიასთან, მათ მიერ მიღებული არასაკმარისი

ფინანსურ რესურსებთან და რეგიონებში განსხვავებულ ადგილობრივ გამოწვევებთან.

ორიგინალურობა/სამეცნიერო სიახლე: გამოვლენილია საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მდგრადი ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებელი კომპონენტები.

პრაქტიკული ღირებულება/შედეგები: საქართველოს რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტებისა და სასწავლო უნივერსიტეტების მდგრადი ეკონომიკური განვითარების მიზნით შევიმუშავეთ რეკომენდაციები და წინადადებები, რომელიც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მათ არსებულ მდგომარეობას.

საკვანძო სიტყვები: უმაღლესი განათლება, მდგრადი განვითარება, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები.

საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის ზოგადი აღწერა. საქართველოში საგანმანათლებლო სისტემის სამართლებრივი რეგულირების საფუძველს წარმოადგენს: საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“; საქართველოს კანონი „განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“. ჩვენი ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემა ემყარება საქართველოს მთავრობის სამოქმედო გეგმას, ევროკავშირთან ასოცირების პროგრამებს, ბოლონის პროცესისა და ევროპის უმაღლესი განათლების სივრცის ჩარჩო–დოკუმენტებით ნაკისრ ვალდებულებებს.

საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“ მიღებულ იქნა 2004 წელს, მოგვიანებით, 2015 წელს კი მომზადდა „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის შესახებ კანონპროექტი, რომელიც დამტკიცდა საქართველოს პარლამენტის მიერ.

აღნიშნული კანონით განსაზღვრულია: კანონის მოქმედების სფერო, ტერმინთა განმარტებები, უმაღლესი განათლების მიზნები, უმაღლესი განათლების სისტემის მართვა, საქართველოს პარლამენტის უფლებამოსილება უმაღლესი განათლების სფეროში; საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროს კომპეტენცია სახელოვნებო–შემოქმედებითი და სასპორტო უმაღლესი განათლების სფეროში; საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს კომპეტენცია სამხედრო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისათვის; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს და საჯარო სამართლის იურიდიული პირის საზღვაო ტრანსპორტის სააგენტოს კომპეტენციები საზღვაო უმაღლესი განათლების სფეროში; საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კომპეტენცია საპოლიციო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის; უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების დანიშნულება, სახეები, დაფუძნება, სტატუსის მოპოვება, რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია; სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებული უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტრუქტურა, მართვა, მართვის პრინციპები, წარმომადგენლობითი საბჭოს არჩევის წესი, წარმომადგენლობით-

თი საბჭოს უფლებამოსილებანი; უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ხელმძღვანელი (რექტორი); რეგენტთა საბჭო; ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი და მისი უფლებამოსილება; უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ხარისხის უზრუნველყოფა; უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ბიუჯეტი; სადისერტაციო საბჭო; დამოუკიდებელი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულების სტრუქტურა, მართვა, დირექტორი, სამეცნიერო საბჭო და მასთან დაკავშირებული საკითხები.

საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“ განსაზღვრავს უმაღლესი განათლების მიზნებს, მათგან მნიშვნელოვანია გამოვყოთ რამდენიმე:

- ქართული და მსოფლიო კულტურის ღირებულებების ჩამოყალიბებისთვის ხელშეწყობა, დემოკრატიისა და ჰუმანიზაციის იდეალებზე ორიენტაცია, რაც ძალზედ აუცილებელია სამოქალაქო საზოგადოების არსებობისა და განვითარებისთვის;

- პიროვნების ინტერესებისა და შესაძლებლობების შესატყვისი უმაღლესი განათლების მიღების, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების მოთხოვნათა დაკმაყოფილება;

- პიროვნული პოტენციალის რეალიზება, შემოქმედებითი უნარ-ჩვევების განვითარება, თანამედროვე მოთხოვნების შესატყვისი კომპეტენციის მქონე პირების მომზადება, შიდა და საგარეო შრომის ბაზარზე უმაღლესი განათლების მქონე პირთა კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა, სტუდენტთა და ფართო საზოგადოების მოთხოვნათა შესაბამისი მაღალი ხარისხის უმაღლესი განათლების შეთავაზება დაინტერესებული პირებისთვის;

- სახელმწიფოს განვითარებისა და საკუთრივ უმაღლესი განათლების სისტემის სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველსაყოფად ახალი სამეცნიერო პერსონალის მომზადება და გადამზადება, სამეცნიერო კვლევის პირობების შექმნა, უზრუნველყოფა და განვითარება;

- უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტუდენტთა და აკადემიური პერსონალის მობილობის წახალისება.

აღნიშნული მიზნების მისაღწევად სახელმწიფო თავის მხრივ იღებს პასუხისმგებლობას, რომ უზრუნველყოს:

- უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობა და ღიაობა, მათ შორის მსჯავრდებულებისთვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ ფარგლებში; სწავლის, სწავლებისა და სამეცნიერო კვლევისთვის აკადემიური თავისუფლება, მათ შორის, მსჯავრდებულებისათვის.

- უმაღლესი განათლების მიღების შესაძლებლობა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში;

- უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების ინტეგრაცია;

- ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემის განვითარება, რაც გულისხმობს ავტორიზაციის სისტემის, აკრედიტაციის სისტემისა და უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ხარისხის მართვის (უზრუნველყოფის) მექანიზმების ფუნქციონირებას;

- სწავლის, სწავლებისა და სამეცნიერო კვლევის ერთიან ევროპულ საგანმანათლებლო და კვლევით სივრცეში, აგრეთვე თანამშრომლობის სხვა საერთაშორისო სისტემებში სრულყოფილებიან მონაწილეობას;

- უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ავტონომიას;

- უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების აკადემიური პერსონალის, სამეცნიერო პერსონალისა და სტუდენტთა მონაწილეობას, გადაწყვეტილების მიღებისა და მისი შესრულების კონტროლის პროცესში;

- უმაღლესი განათლების სფეროში ყოველგვარი დისკრიმინაციის აკრძალვას, მათ შორის აკადემიური, რელიგიური თუ ეთნიკური კუთვნილების ან/და შეხედულების, სქესის, სოციალური წარმოშობისა და სხვა ნიშნით;

- უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების მართვისა და ამ დაწესებულებაში კონკურსის საჯაროობასა და გამჭვირვალობას;

ხოლო თავის მხრივ, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, ვალდებულია იღებდეს:

- მოამზადოს პიროვნება ისეთი პროფესიული მოღვაწეობისთვის, რომელიც მოითხოვს სამეცნიერო ცოდნისა და მეცნიერული მეთოდების გამოყენებას;

- ზრუნავს პერსონალის პროფესიულ განვითარებაზე;

- ხელს უწყობს სტუდენტთა სოციალური პირობების გაუმჯობესებას;

- თანამშრომლობს საქართველოს სხვა უმაღლეს საგანმანათლებლო და სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებებთან;

- ხელს უწყობს საერთაშორისო თანამშრომლობას და უცხოეთის შესაბამის საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან სტუდენტთა და პროფესორთა ურთიერთგაცვლას;

- სწავლის, სწავლებისა და პროფესიული განვითარების მეშვეობით ემსახურება მეცნიერების განვითარებას თავისუფალ, დემოკრატიულ და სოციალური სამართლიანობის გარემოში;

- უზრუნველყოფს უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობას და ღიაობას, აკადემიურ თავისუფლებას, უმაღლესი განათლების მიღების შესაძლებლობას მთელი სიცოცხლის განმავლობაში და სხვა.

საქართველოს უმაღლესი განათლების სისტემა შედგება სამი საფეხურისგან: ბაკალავრიატი, მაგისტრატურა და დოქტორანტურა. უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ერთი სასწავლო წლის განმავლობაში საგანმანათლებლო პროგრამით გათვალისწინებულია 60 კრედიტის ათვისება. არსებული კანონმდებლობის თანახმად, სწავ-

ლების პირველი საფეხურის (ბაკალავრიატი) საგანმანათლებლო პროგრამა შედგება არანაკლებ 240 კრედიტისაგან. სწავლების მეორე საფეხურის (მაგისტრატურა) საგანმანათლებლო პროგრამა მოიცავს არანაკლებ 120 კრედიტის ათვისებას. ხოლო სწავლების მესამე საფეხური (დოქტორანტურა) შედგება არანაკლებ 180 კრედიტისაგან. მაგისტრატურაში სწავლის გაგრძელების უფლება აქვს არანაკლებ ბაკალავრის და მასთან გათანაბრებული აკადემიური ხარისხის მქონე პირს, ხოლო დოქტორანტურის შემთხვევაში, კანდიდატს უნდა ჰქონდეს მაგისტრატურის ან მასთან გათანაბრებული აკადემიური ხარისხის დამადასტურებელი დოკუმენტი. საგანმანათლებლო საფეხურის ათვისების შემდეგ, გაიცემა შესაბამისი დიპლომი (საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო, 2020). ამავდროულად დაყრდნობით, საქართველოში მოქმედებს სამი სახის უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება:

- უნივერსიტეტი – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს სამივე საფეხურის საგანმანათლებლო პროგრამებს და სამეცნიერო კვლევებს;
- სასწავლო უნივერსიტეტი – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამას/პროგრამებს (გარდა დოქტორანტურისა). სასწავლო უნივერსიტეტი აუცილებლად ახორციელებს მეორე საფეხურის, მაგისტრატურის, საგანმანათლებლო პროგრამას/პროგრამებს.
- კოლეჯი – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს აკადემიური უმაღლესი განათლების მხოლოდ პირველი საფეხურის საგანმანათლებლო პროგრამას.

პრინციპულად მნიშვნელოვან ნორმატიულ აქტს წარმოადგენს საქართველოს კანონი „განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“.

აღნიშნული კანონის მიზანია განათლების ხარისხის განვითარების ხელშეწყობის მექანიზმების სამართლებრივი საფუძვლების განსაზღვრა. განათლების ხარისხის განვითარების ხელშეწყობი გარე და შიდა მექანიზმები: ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის სტანდარტები, პირობები, მოქმედების სფეროები და სხვა.

სამეცნიერო ლიტერატურის კვლევის კონტექსტში დამატებით დამუშავებული იქნა განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის წლიური ანგარიშები.

სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ხელს უწყობს განათლების ხარისხის გაუმჯობესებას, ასევე შეიმუშავებს რეკომენდაციებს; ახორციელებს საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციას და მათი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციას; უზრუნველყოფს საქართველოში გაცემული საგანმანათლებლო დოკუმენტების ნამდვილობის დადასტურებას; ახორციელებს უცხოეთში მიღებული განათლების აღიარებას; აწარმოებს საგან-

მანათლებლო დაწესებულებების რეესტრს და ამოწმებს მკაცრი აღრიცხვის დოკუმენტის–განათლების დამადასტურებელი სახელმწიფო დოკუმენტის–ენობრივ სისწორეს.

კანონით განსაზღვრულია, რომ ცენტრი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. იგი მუშაობს საჯაროობისა და გამჭვირვალობის პრინციპების დაცვით.

საქართველოში ინსტიტუციური აკრედიტაციის პროცესი საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ 2004 წელს დაიწყო. ამ პროცესის განხორციელების მიზნით, 2006 წელს დაფუძნდა სსიპ საქართველოს საგანმანათლებლო დაწესებულებების სახელმწიფო აკრედიტაციის სამსახური, რომელიც ახორციელებდა ინსტიტუციურ და პროგრამულ აკრედიტაციას უმაღლეს, პროფესიულ და ზოგად საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. 2007 წელს სააგენტოს სახელწოდება განათლების აკრედიტაციის ეროვნული ცენტრით შეიცვალა.

2010 წელს „უმაღლესი განათლების შესახებ“ და „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონებში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად, სსიპ - განათლების აკრედიტაციის ეროვნული ცენტრის უფლებამონაცვლედ წარდგენილი იქნა სსიპ - განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი.

მოკლედ შევხებით საქართველოში დღესდღეობით მიმდინარე ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესს.

კანონი განმარტავს, რომ „ავტორიზაცია არის საგანმანათლებლო დაწესებულების სტატუსის მოპოვების პროცედურა, რომლის მიზანია სახელმწიფოს მიერ აღიარებული განათლების დამადასტურებელი დოკუმენტის გასაცემად შესაბამისი საქმიანობის განხორციელებისთვის აუცილებელი სტანდარტების დაკმაყოფილების უზრუნველყოფა“ (თავი III; მუხლი 7;). უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაცია სავალდებულო პროცესია. იგი ეხება უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების მისიას; სტრატეგიულ განვითარებას; საგანმანათლებლო პროგრამებს; პერსონალს; სტუდენტებს; სტუდენტების მხარდაჭერის ღონისძიებებს; კვლევას, განვითარებას ან სხვა შემოქმედებით საქმიანობას; მატერიალურ, საინფორმაციო და ფინანსურ რესურსებს; (თავი III; მუხლი 7; 2).

ამავე კანონით აკრედიტაცია განისაზღვრება როგორც „საგანმანათლებლო დაწესებულების საგანმანათლებლო პროგრამის (გარდა პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამისა და მოკლე ციკლის საგანმანათლებლო პროგრამის) აკრედიტაციის სტანდარტებთან შესაბამისობის განსაზღვრის გზით, განათლების ხარისხის ასამაღლებლად საგანმანათლებლო დაწესებულების სისტემური თვითშეფასების დამკვიდრება და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმების განვითარების ხელშეწყობა“ (თავი IV, მუხლი 17).

აკრედიტაციის მიზანია საგანმანათლებლო პროგრამების სტანდარტებთან შესაბამისობის შეფასება. აკრედიტაცია სავალდებულოა აგრეთვე დოქტორანტურის და სხვა რეგულირებადი საგანმანათლებლო პროგრამების განსახორციელებლად.

ეფექტიანობის აუდიტის ანგარიში (2016) განიხილავს განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ განხორციელებულ ღონისძიებებს და სხვა მრავალი გამოწვევის საპირწონედ ხაზს უსვამს, რომ ამჟამად უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაცია და შემდგომი რეაგირება ხარისხის უზრუნველყოფის ყველაზე მნიშვნელოვანი გარე მექანიზმია. სწორედ ამიტომ, დღის წესრიგში დგება აკრედიტაციის პროცესის თითოეული საფეხურის სწორად დაგეგმვა აკრედიტაციისთვის შერჩეული შესაბამისი სტანდარტების არსებობა და აკრედიტაციის შემდგომი მუდმივი მონიტორინგი.

აკრედიტაციის სტანდარტებია:

- საგანმანათლებლო პროგრამის მიზანი, სწავლის შედეგები და მათთან პროგრამის შესაბამისობა;

- სწავლების მეთოდოლოგია და ორგანიზება, პროგრამის ათვისების შეფასების ადეკვატურობა;

- მოსწავლეების/სტუდენტების მიღწევები;

- სასწავლო რესურსებით უზრუნველყოფა;

- სწავლის რესურსებით უზრუნველყოფა;

- სწავლის ხარისხის განვითარების შესაძლებლობები.

აკრედიტაციის მნიშვნელობას განაპირობებს ის გარემოება, რომ აკრედიტაციაზე უარის თქმის ან აკრედიტაციის გაუქმების შემთხვევაში უსდ კარგავს შესაბამის საგანმანათლებლო პროგრამაზე სახელმწიფო სასწავლო გრანტისა და სამაგისტრო გრანტის მიღების უფლებას; შესაბამისად უსდ წყვეტს რეგულირებადი საგანმანათლებლო პროგრამის განხორციელებას, მათ შორის დოქტორანტურის საგანმანათლებლო საფეხურზე (თავი V; მუხლი 17).

სწორედ აღნიშნული ჩანაწერით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მეშვეობით სახელმწიფო აკონტროლებს ერთი მხრივ განათლების ხარისხს, აკონტროლებს ყველა პირობის შესრულებადობას უსდ-ების მხრიდან და მეორე მხრივ თავიდან იცილებს გადაჭარბებულ საბიუჯეტო ხარჯვას განათლების სექტორის დასაფინანსებლად. აღნიშნული გარემოება ცალსახად დასაფასებელია, თუმცა კრიტიკის საგანს წარმოადგენს ის გარემოება, რომ სწორედ აღნიშნული ბერკეტი შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს ხელოვნურად საგანმანათლებლო პროგრამების შემცირების მიზნით.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს სხვა რიგი სამართლებრივი შეუსაბამობები, დისერტაციის თემატიკიდან გამომდინარე, მათ სხვა სამეცნიერო კვლევის ფარგლებში ჩავუღრმავდებით.

დადებით კონტექსტში უნდა განვიხილოთ საკანონმდებლო ცვლილებების ავტორიზაციის და აკრედიტაციის მინიჭების ვადებთან დაკავშირებით. საგანმანათლებლო დაწესებულებებს ავტორიზაცია ნაცვლად 5 წლისა, მიენიჭებათ 6 წლის ვადით, ხოლო საგანმანათლებლო პროგრამებს აკრედიტაცია - 7 წლით. ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის ვადების ცვლილება მნიშვნელოვანია საგანმანათლებლო პროგრამის მიერ მიღწეული შედეგებისა და კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებლის შეფასების თვალსაზრისით.

განათლების ხარისხის ამაღლების და უსდ-ების კონკურენტუნარიანობის ზრდის კონტექსტში სულ უფრო მზარდ ინტერესს იძენს უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგია და შემდეგი იმპლემენტაცია.

უსდ-ების ინტერნაციონალიზაცია მოიცავს სტუდენტებისა და აკადამიური პერსონალის მობილობებს, ერთობლივ საგანმანათლებლო და კვლევით პროგრამებს.

ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიის შემუშავება და იმპლემენტაცია ხანგრძლივ პერიოდში არის საფუძველი უნივერსიტეტის სხვადასხვა მიმართულებით წარმატების. ინტერნაციონალიზაციის კომპონენტის განხილვა ჩვენი თემის კონტექსტში იმდენად მნიშვნელოვანია, რამდენადაც უცხოეთში მიღებული განათლება ხშირად დასაქმების მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორია. საზოგადოებაში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, კომპანიები სწორედ იმ კურსდამთავრებულებს ანიჭებენ უპირატესობას, ვისაც აქვს უცხოეთში სწავლის/სტაჟირების გამოცდილება.

მიუხედავად ინტერნაციონალიზაციის მნიშვნელობისა, საქართველოში დღემდე ჩატარებული კვლევები კეთილსაიმედო შედეგებს არ იძლეოდა. კერძოდ, ალფერიძის (2014) მიერ ჩატარებული სადოქტორო დისერტაციის კვლევის თანახმად საქართველოს საჯარო უნივერსიტეტებში 11%-ს ინტერნაციონალიზაციის მკაფიო სტრატეგია არ გააჩნდა, 28 უნივერსიტეტიდან ვერ გვედხე სტრატეგია გამოქვეყნებული ჰქონდა მხოლოდ 4 უნივერსიტეტს და 27 სასწავლო უნივერსიტეტიდან – 5-ს. აქვე მკვლევარი იმასაც აღნიშნავს, რომ გამოქვეყნებული სტრატეგიები არ არის შედგენილი სტრატეგიების შემუშავების კლასიკური სქემით, და სტრატეგიების ინტერნაციონალიზაციის ნაწილი დიდწილად უფრო სურვილებია, ვიდრე არგუმენტირებული სტრატეგიული მიმართულებები.

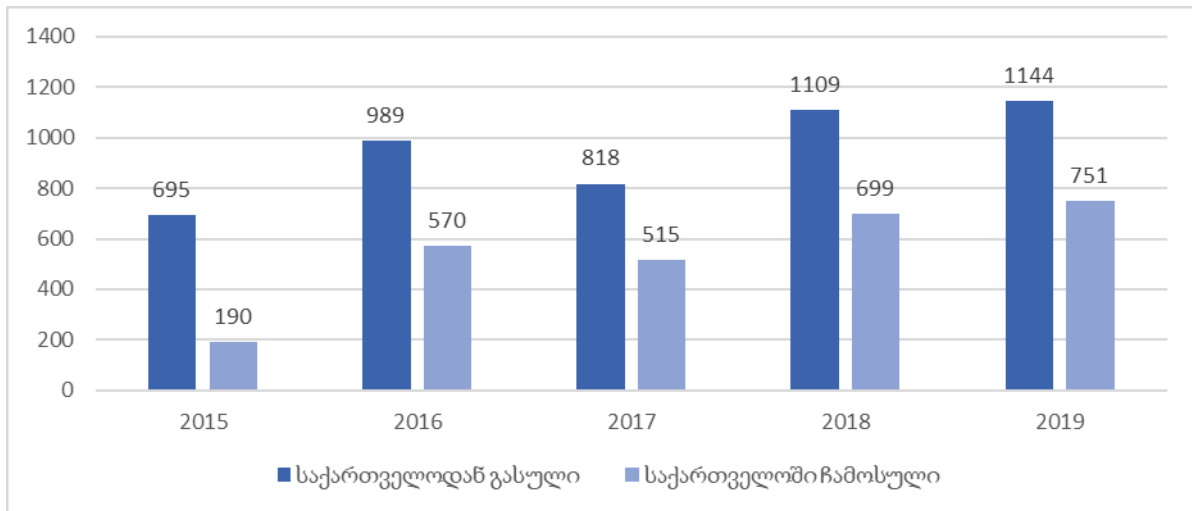
ჩვენი კვლევის ფარგლებში, 2017–2018 წლებში უნივერსიტეტების უმრავლესობამ შეცვალა ან განაახლა ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგია. ამას ხელი შეუწყო უსდ-ს ავტორიზაციის სტანდარტებში ინტერნაციონალიზაციის საკითხის წამოწევამ (უსდ-ს

ავტორიზაციის სტანდარტები, 2018). დღესდღეობით ავტორიზაცია უკვე ავალდებულებს უსდებს რომ ჰქონდეთ:

- ინტერნაციონალიზაციის პოლიტიკა;
- საერთაშორისო თანამშრომლობისა და ინტერნაციონალიზაციის მექანიზმები და მათი ეფექტურობის შეფასების ანალიზი;
- უცხოელი სტუდენტებისა და პერსონალის მოზიდვის მექანიზმები და სხვა.

მიმდინარე კვლევის კონტექსტში დამუშავდა Erasmus+ საქართველოს ეროვნული ოფისის მიერ გამოქვეყნებული პუბლიკაციები და კვლევები ინტერნაციონალიზაციასთან მიმართებაში (Erasmus+ საქართველოს ეროვნული ოფისი, 2019). წყაროზე დაყრდნობით დღეს 32 ქართული უსდ წარმატებულ თანამშრომლობას ახორციელებს 33 ქვეყნის სხვადასხვა უნივერსიტეტთან. ამ პროგრამაში მონაწილე 141 ქვეყნიდან წარმატების მაჩვენებლით საქართველო მე-6 ადგილს იკავებს. მზარდი დინამიკით მიმდინარეობს საქართველოდან გასული და საქართველოში ჩამოსული სტუდენტების რაოდენობაც.

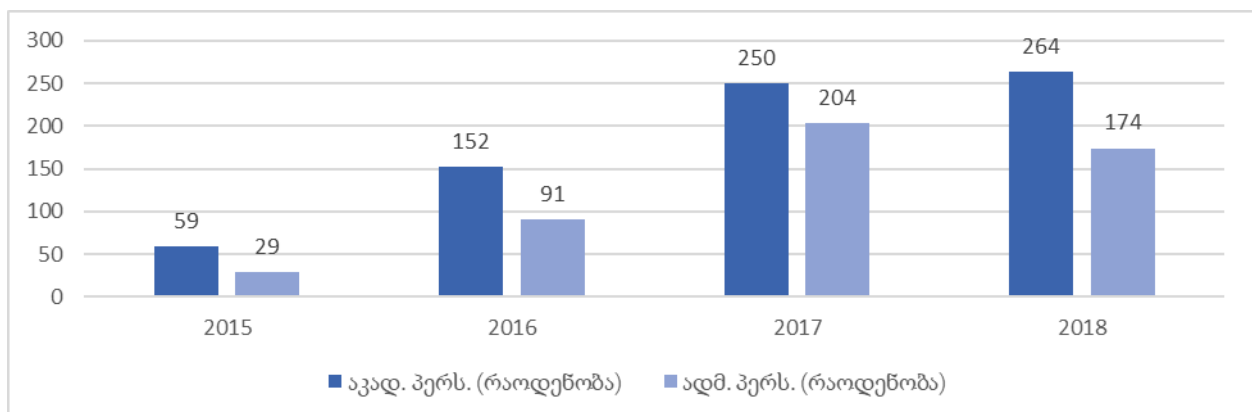
დიაგრამა 1. სტუდენტთა მობილობების დინამიკა

წყარო: Erasmus+ საქართველოს ეროვნული ოფისი (2019)

მზარდი დინამიკით ხასიათდება ასევე აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის მობილობების რაოდენობა. 2015 წლიდან წარმოებული სტატისტიკის თანახმად გამოკითხული 27 უსდ–დან აკადემიური პერსონალის მობილობით ისარგებლა 746–მა თანამშრომელმა, ხოლო ადმინისტრაციული მობილობით 504–მა. მიმდინარე ეტაპისთვის, აკადემიური და ადმინისტრაციული თანამშრომლობა ხორციელდება 29 ქვეყნის მასშტაბით.

დიაგრამა 2. აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის მობილობების დინამიკა

წყარო: Erasmus+ საქართველოს ეროვნული ოფისი (2019)

მიუხედავად იმისა რომ Erasmus+ –ის მიერ განხორციელებული პროგრამები საქართველოში დადებით ასპექტში განიხილება, მათი რაოდენობა ჯერჯერობით არასაკმარისია, ვინაიდან აღნიშნულ რაოდენობას არ შეუძლია სისტემურ დონეზე ზემოქმედება მოახდინოს ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე. საჭიროა დამატებითი რესურსების მობილიზება და სხვა ეროვნული თუ საერთაშორისო ღონისძიებების უზრუნველყოფა. აღნიშნული მიმართულებით მუშაობს ასევე საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს დაქვემდებარებული სსიპ–განათლების საერთაშორისო ცენტრი. იგი 2014 წელს დაარსდა და 2019 წლამდე 850–ზე მეტი სასწავლო სტიპენდია გასცა საზღვარგარეთ სწავლის მსურველი ქართველი მოქალაქეებისთვის. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ცენტრი გასცემს სტიპენდიებს დოქტორანტურის საფეხურის სტუდენტებისთვისაც და აფინანსებს კვალიფიკაციების ასამაღლებელ პროგრამებს. ცენტრის ვებ გვერდზე დაყრდნობით დაფინანსების მოცულობა ამ ეტაპისთვის უკვე აღემატება 6 მილიონ ლარს (განათლების საერთაშორისო ცენტრი, 2019).

ძირითადი ლიტერატურისა და წლიური ანგარიშების განხილვის შემდგომ, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ გასული საუკუნიდან იქმნება და მუშავდება უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემა საქართველოში. ის თვისობრივად ახალ საფეხურზე გადავიდა ბოლონის პროცესითა და ერთიანი ევროპული საგანმანათლებლო ქსელის ჩამოყალიბებით. დღესდღეობით ევროპული და არა მხოლოდ ევროპული ქვეყნების საგანმანათლებლო და ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართულია საგანმანათლებლო პროგრამების ხარისხის გაუმჯობესებაზე. შეფასების მეთოდები ეყრდნობა როგორც შიდა, ისე გარე მექანიზმებს. აკრედიტაციისა და ავტორიზაციის სტანდარტები ევროპის მასშტაბით ერთმანეთს დაუახლოვდა, თუმცა კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობისა და დასაქმების საკითხი კვალავ არსებითი ხასიათის პრობლემად რჩება, რაც ევროპასთან ჰარმონიზაციის პროცესს მნიშვნელოვნად აფერხებს.

საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ძირითადი გამოწვევები. საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებში განხორციელდა კვლევა, რომელშიც მონაწილეობის უფლება ჰქონდათ იმ სასწავლებლებს, რომელთაც ჰყავთ ბაკალავრიატის ან მაგისტრატურის საფეხურის კურსდამთავრებულები.

ჩვენს რესპოდენტებს სხვადასხვა ინსტიტუციაში წარმოადგენდნენ კვლევის შინაარსთან მიმართებაში კომპეტენტური თანამშრომლები, მათ შორის: ვიცე რექტორები, ხარისხის სამსახურის უფროსები, კარიერული განვითარების ცენტრის ხელმძღვანელები და სხვა.

კვლევაში მონაწილე უსდ–ების აბსოლუტურ უმრავლესობას გავლილი აქვს ავტორიზაცია და პროგრამული აკრედიტაცია. შესაბამისად, მათ აქვთ უფლება საქართველოში განახორციელონ სხვადასხვა საფეხურის სასწავლო პროგრამები. კვლევაში მონაწილე უნივერსიტეტებს აქვთ უფლება განახორციელონ სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამები, ხოლო სასწავლო უნივერსიტეტები ოპერირებენ მხოლოდ საბაკალავრო და სამაგისტრო დონეზე.

უნივერსიტეტებს და სასწავლო უნივერსიტეტებს აქვთ რიგი პრობლემები, რომელიც დაკავშირებულია როგორც ადმინისტრაციულ ისე სასწავლო-საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელებასთან, კურსდამთავრებულთა დასაქმებასთან, ინტერნაციონალიზაციასთან და სხვა.

წინამდებარე სტატიაში განხილულია ის ძირითადი პრობლემები, რომლებიც თვისებრივ კვლევაში გამოიკვეთა:

რეგიონში მდებარე უსდ–ებს აქვს სოლიდური რაოდენობის ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმები, მათგან დიდი წილი მოდის სხვა პარტნიორ უნივერსიტეტებზე საქართველოში და უცხოეთში. პროცენტულად ნაკლებ წილს იკავებს მემორანდუმები საჯარო თუ კერძო სექტორთან მიმართებაში. უნდა აღინიშნოს, რომ მემორანდუმების ამ ნაწილში ხშირად ვხვდებით სტუდენტთა სასწავლო პრაქტიკასთან მიმართებაში ჩამოყალიბებულ შეთანხმებებს. აღსანიშნავია, რომ მემორანდუმების ინიციატორები სწორედ საჯარო და კერძო სექტორის წარმომადგენლები არიან, თუმცა არსებობს მედლის მეორე და რეალური მხარე – მემორანდუმების უმეტესობა რჩება მხოლოდ შეთანხმებად და ორგანიზაციები არ აგრძელებენ სისტემურ თანამშრომლობას.

ადგილობრივ შრომის ბაზარზე არსებობს დიდი დისბალანსი კურსდამთავრებულთა რაოდენობასა და დასაქმებას შორის. აღნიშნულ დისბალანსს, ხელს უწყობს კვლევების ეპიზოდური ხასიათი მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში. ერთ–ერთი მთავარი ბერკეტი, რითიც საქართველოს რეგიონში მდებარე უსდ–ებს შეუძლიათ დააბალანსონ და გაზარდონ კურსდამთავრებულთა დასაქმება არის – შრომის ბაზრის კომპეტენციათა მოთხოვნის კვლევა, როგორც რეგიონულ ასევე ეროვნულ დონეზე. სამწუხაროდ, უნივერსიტეტებს აქვთ მწირი ფინანსური რესურსები რეპრეზენტატიული კვლევის ჩასატარებლად. გამოკვეთილი ტენდენციის თანახმად, უსდ–ებისთვის შრომის ბაზრის ყოველწლიური კვლევა ხშირად უფრო ფასადური ხასიათისაა, ვიდრე შინაარსობრივი დატვირთვის, ვინაიდან ეს ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის ერთ–ერთი უმთავრესი პირობაა.

ჩვენ მიერ 5 წლის ინტერვალით ჩატარებულ კვლევებს შორის, რომელიც მოიცავდა უსდ–ების ვებ გვერდების, სტრუქტურის და მისიის შესწავლას და მათ კავშირს

სტუდენტთა კარიერულ დაგეგმვასთან მიმართებაში, აქვს პოზიტიური ტენდენცია. უსდ-ების უმეტესობას, მათ შორის იმ სასწავლებლებსაც, რომლებიც მდებარეობენ დედაქალაქში, სტრუქტურულად არ ქონდათ კარიერული მომსახურების ოფისები. 5 წლის განმავლობაში კი უსდ-ებს 90% აქვთ მსგავსი ცენტრები, რაც ცალსახად მისასაღებელი გარემოებაა.

უსდ-ების წარმომადგენლები აღიარებენ ბოლონის პროცესის ნორმატიულ აქტებთან საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სივრცის ჰარმონიზაციის მნიშვნელობას და მიესაღებინან უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუციების კურსდამთავრებულთა დასაქმებისა და მობილობის გაძლიერების შესაძლებლობებს.

მიუხედავად უსდ-ების სურვილისა, რომ კარიერული სამსახურები სრული დატვირთვით ამუშავდნენ და მიაღწიონ პროგრამა მაქსიმუმს, ისინი დღევანდელი მდგომარეობით კარიერული სამსახურები განვითარების საწყის ეტაპზეა. უსდ-ების 50%-ში დამსაქმებელთა და სტუდენტთა შეხვედრები არ იგეგმება, 30%-ში -წელიწადში ერთხელ, ხოლო 20%-ში - წელიწადში ორჯერ. პრობლემას ძირითად შემთხვევებში წარმოადგენს ფინანსები, შესაბამისად, სასურველია კარიერული განვითარების სამსახურებს ჰქონდეთ დამოუკიდებელი ბიუჯეტი მრავალფეროვანი აქტივობების დასაგეგმად. აღნიშნული დაეხმარება სტრუქტურულ ერთეულებს შეძლონ სამსახურებრივი ფუნქციების ზედმიწევნით შესრულება.

ფინანსების შეზღუდულობა არ არის მხოლოდ კარიერული სამსახურების თავის ტკივილი. უსდ-ები კონკურენტუნარიანობის მთავარ განმსაზღვრელ კრიტერიუმად სწორედ ფინანსურ მდგრადობას და სტაბილურობას მიიჩნევენ. შემდეგ განიხილავენ: საგანმანათლებლო პროგრამებს და მათ ხარისხს; უსდ-ს ინფრასტრუქტურას და უსდ-ს აკადემიურ პერსონალს და სხვა.

დასკვნა და რეკომენდაციები. საქართველოს რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტებისა და სასწავლო უნივერსიტეტების მდგრადი ეკონომიკური განვითარების მიზნით შევიმუშავეთ რეკომენდაციები და წინადადებები, რომელიც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მათ არსებულ მდგომარეობას.

- რეგიონებში წარმოდგენილი უსდ-ების ფინანსური გაძლიერება, ხარჯების რაციონალიზაცია და თანაბარი ფინანსური რესურსების მობილიზება ცენტრსა და რეგიონებში მდებარე მსგავს/პროფილურ სასწავლებლებში;
- ინოვაციების ინტეგრირება საგანმანათლებლო სფეროში, როგორც ცენტრალურ ისე რეგიონულ დონეზე;
- უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდის მხარდამჭერი ღონისძიებების განხორციელება.

- საუნივერსიტეტო სივრცეში – მცირე გრანტების, სტარტ-აპების და წარმოების უნარების განვითარების ხელშემწყობი მექანიზმების გააქტიურება;
- უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან თავსებადობის მხარდაჭერა, მკაფიო სტრატეგიების ჩამოყალიბება;

References/ბიბლიოგრაფია

1. ბრეგვაძე, თ., გურჩიანი, ქ., & ლორთქიფანიძე, თ. (2019). *აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის საერთაშორისო მობილობა: გამოცდილება და გამოწვევები საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში*. ერაზმუს+ საქართველოს ეროვნული ოფისი. <http://erasmusplus.org.ge/files/publications/Research%20Projects/GEO/ICM%20Staff%20Mobility%20Study%202019.pdf>
2. ბრეგვაძე, თ., გურჩიანი, ქ., გრძელიძე, ი., & კახიძე, ა. (2017). *უნივერსიტეტები როლი რეგიონულ განვითარებაში*. თბილისი: ერაზმუს+ საქართველოს ეროვნული ოფისი.
3. გაგნიძე, ი. (2019). მეოთხე ინდუსტრიული რევოლუცია - უმაღლესი განათლების უმნიშვნელოვანესი გამოწვევა საქართველოში. *ეკონომიკა და ბიზნესი*, #3, 58-78.
4. განათლების აკრედიტაციის ეროვნული ცენტრი. (2006). ხარისხიანი უმაღლესი განათლებისთვის – წლიური ანგარიში. თბილისი. Retrieved from <https://eqe.ge/res/docs/angarishi2006.pdf>
5. განათლების პოლიტიკის დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი. (2008). *უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში – რეფორმის განხორციელების მხარდაჭერი პლატფორმის ჩამოყალიბება*. თბილისი. Retrieved from [https://www.osgf.ge/files/Information_about_EPPM_project_\(HERP\).pdf](https://www.osgf.ge/files/Information_about_EPPM_project_(HERP).pdf)
6. განათლების საერთაშორისო ცენტრი. (2019). *2019 წლის ანგარიში*. თბილისი: განათლების საერთაშორისო ცენტრი. Retrieved 02 20, 2020, from http://iec.gov.ge/portals/_default/Skins/Xcillion/Images/File/ganaTlebis%20saerTaSoriso%20centris%20angariSi%20sabolo0%20qurvi.pdf
7. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი. (2016). *განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის წლიური ანგარიში*. თბილისი. Retrieved from https://eqe.ge/res/%E1%83%95.NCEQE_2016%E1%83%AC%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%98.pdf

8. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი. (2020). უმაღლესი განათლების ხარისხის უზრუნველყოფა. თბილისი. Retrieved 01 07, 2021, from <https://eqe.ge/ka/page/parent/581/umaghlesi-ganatilebis-khariskhis-uzrunvelqofa>
9. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი. (2021). *საქართველოს განათლების სისტემა*. თბილისი. Retrieved from <https://eqe.ge/ka/page/static/7/ganatilebis-sistema>
10. დავითაძე ლ. (2018). *უნივერსიტეტისა და სამეწარმეო სფეროს თანამშორმლობის პრაქტიკის კვლევა (საქართველოს რეგიონული უნივერსიტეტების ტექნოლოგიური ფაკულტეტების საფუძველზე)*. თბილისი: დისერტაცია.
11. ზურაბიშვილი, თ. (2006). *თვისებრივი მეთოდები სოციალურ კვლევაში*. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.
12. თურმანიძე თ. (2017). *ქალთა ეკონომიკური შესაძლებლობები და მათი რეალიზაციის ტენდენციები საქართველოში*. ბათუმი: ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
13. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2017). *უნარებზე საწარმოთა მოთხოვნის სტატისტიკური გამოკვლევა – ანგარიში*. 1-68. თბილისი.
<http://www.lmis.gov.ge/Lmis/Lmis.Portal.Web/Handlers/GetFile.ashx?Type=News&ID=54fc8033-f632-4670-9be7-45bb3f23cad8>
14. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო . (2019). *სამშენებლო ინდუსტრიაში შრომის ბაზრის საჭიროებათა კვლევა*. 1-61. თბილისი.
<http://www.lmis.gov.ge/Lmis/Lmis.Portal.Web/Handlers/GetFile.ashx?Type=Survey&ID=1cf1efe2-ade4-4ff9-a716-5299ead1b260>
15. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2017). *საქართველოს შრომის ბაზრის ანალიზი*. თბილისი. Retrieved 03 20, 2020, from <http://www.lmis.gov.ge/Lmis/Lmis.Portal.Web/Handlers/GetFile.ashx?Type=UserReport&ID=3f4d3d8f-e53a-4292-923e-ee2527bcb2f3>
16. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2019). *საქართველოს შრომის ბაზრის ანალიზი*. 1-91.
17. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2020). *საქართველოს შრომის ბაზრის ანალიზი*. 1-63.
18. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2020). *უნარებზე საწარმოთა მოთხოვნის კვლევა*. 1-60.

19. საქართველოს მთავრობა. (2017). განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017–2021. 1–48.
20. საქართველოს მთავრობის დადგენილება #468. 14.09.2018. (14.09.2018). *საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ*. . თბილისი.
21. საქართველოს პარლამენტი. (2004). *საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“*. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32830%23?publication=85>
22. საქართველოს პარლამენტი. (2018). *საქართველოს კანონი პროფესიული განათლების შესახებ*. Retrieved from <https://www.mes.gov.ge/uploads/files/kanoni-profesiuli-ganatilebis-shesaxeb-2018.pdf>
23. უსდ–ს ავტორიზაციის სტანდარტები. (2018). *უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის სტანდარტი*. თბილისი: საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2018 წლის 31 იანვრის ბრძანება. Retrieved 03 19, 2020, from https://eqe.ge/res/docs/N3_7.02.2018.pdf
24. ჩოხელი, ე. (2014). *უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაცია გლობალიზაციის პირობებში*. თბილისი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. Retrieved 02 02, 2021, from <http://eprints.tsu.ge/662/1/Internationalization%20of%20%20High%20%20Education%20%20in%20%20the%20%20Era%20%20of%20%20Globalization.pdf>
25. წიკლაშვილი, ნ., & ფოლადაშვილი, თ. (2021). საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ჩართულობის კვლევა კურსდამთავრებულთა დასაქმების ჭრილში. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, #12, 37-44. doi:<https://doi.org/10.35945/gb.2021.12.004>
26. წულაძე ლ. (2020). *სოციოლოგიური კვლევის თვისებრივი მეთოდები*. თბილისი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
27. ხარისხის უზრუნველყოფის სტანდარტები და სახელმძღვანელო პრინციპები ევროპის უმაღლესი განათლების სივრცეში. (2005). https://www.mes.gov.ge/uploads/Bologna/4%20QA_geo_final.pdf
28. Danish Trade Union Development Agency. (2021). Labour Market Profile Georgia -2021. 1-40.
29. Douglas, J. (1985). *Creative interviewing*. London: SAGE.
30. Etzkowitz, H. (2010). University-Industry-Government: The Triple Helix Model of Innovation. *Corpus ID: 18694456*.

31. Kharashvili, E., Chavleishvili, M., Lobzhanidze, M., Damenia, N., & Sagareishvili, N. (2017). Problems of Youth Employment in Agricultural Sector of Georgia and Causes of Migration. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 2116-2121.
32. Poladashvili T. (2018). STUDENTS' PERSPECTIVE TOWARDS TO BOLOGNA PROCESS AND EMPLOYABILITY (CASE STUDY OF BULGARIA). *Economic Archive*, 68-86.
33. Poladashvili, T. (2019). ROLE OF THE HUMAN CAPITAL INTO THE ECONOMIC GROWTH. *ля наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.*, 194-196.

Citation:

Tsiklashvili. N., Poladashvili, T., (2022) Sustainable Development and Modern Challenges of Higher Educational Institutions In The Regions of Georgia. *Innovative Economics and Management: International Scientific Journal*, 9(3), 73-90